

МАЖБУРИЙ НУСХА

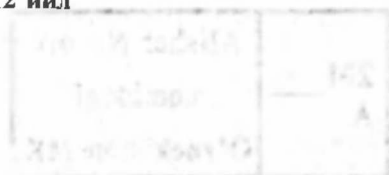
Исҳоқжон НИШОНОВ

ҚАСОСКОР ҚАШҚИРЛАР

ҚИССА

БИРИНЧИ КИТОБ

«Наманган» нашриёти
2012 йил

84(59)7 - 438.9900

УДК: 821.512.133-3
КБК (84) (5936) 7
Н 69

ISBN-978-9943-4051-3-4

НГ $\frac{1063-3196,0-1549800}{1064-(10,0)-(09)}$ 2012

NO 42243/1
2

2014/12 A 1024	Alisher Navoiy romidagi O'zbekiston MK
----------------------	--

*Хар кимки вафо қилса, вафо топқусидир,
Хар кимки жафо қилса, жафо топқусидир.*
БОБУР.

- Салом, Қоплонбек!

Эшикдан кириб келган нозик гавдали, ёши ўтиб қолган бўлса-да, олмадек таранг юзида ўзининг бир сўзлиги ҳамда қайсарлиги билан қачонлардир ма-наман, деган йигитларни маҳлиё айлаган гўзаллиги сақланиб қолган аёл чарм ўриндиқда ўтирган йигитга шундай сўз билан мурожаат қилди. Қоплон бошини кўтарди ва ўзи томон келаётган аёлнинг юмалоқ, маккорона боқиб турган кўзларига тикилди. Унинг нотанишлигини бир боқишдаёқ англади. «Эркак башара бу фаришта ким бўлди?», деган савол кўнглидан ўтди. Хаёл дафтарини зўр бериб титкиласа-да, саволига жавоб тополмади. Кейин ёдига тушди: боя котиба «Ризонинг одами келаркан», деб айтганди. Қоплонбек унинг одамларини яхши танирди, лекин улар ичида аёл киши борлигини билмасди.

- Келинг!

Қоплоннинг совуқ қарши олиши аёлни аччиқлантирди. «Ризонинг ҳурмати йўқ экан-да», деган фикрни хаёлига келтирди. Истамай унинг ёнига борди.

- Мени «Бой ота» жўнатди, исмим Султонхон, - деди бошлиғининг лақабини тилга олиб.

- Хуш келибсиз!

Аёл курсига ўтирар экан, хонага кўз ташлади. Бу ердаги нарсалар файзли кўринди.

- Менинг келишимдан хабардормидингиз?

Қоплон унинг мақсадини тушунди.

- Котибам айтганди, - деди. - Аммо Ризонинг сиздек одами борлигини билмас эканман!

Жувоннинг бетига заҳарханда кулгу ёйилди.

- Нима, сиз фақат эркаклар билан гаплашасизми, «Тилло йигит»? - Султонхоннинг сурма суртилган қошлари чимирилди. Қоплон бир пайтлар Ризо томонидан қўйилган лақабини эшитиб гапши келди. Аммо аччиқланганини сездирмади.

- Ўртамиздаги ишларни фақат эркаклар ҳал қиладди, - деди у.

Унинг жавоби аёлнинг қулогига ҳақоратдек эшитилди, бироқ ўзини босди.

- Энди мен билан гаплашасиз!

Қочиримли сўз Қоплоннинг юрагига тигдек санчилди. Лекин таранглашган асабига эрк бермади. Аёл унинг аччиқланганини қиёфасидан илғади.

Ризо «Қоплон билан эҳтиёт бўлиб гаплаш, аччиғи бурнининг учида туради», деб қулогига қуйганини эслади. Тилига ортиқча эрк бермаслик учун овозини мулойимлаштирди.

- Ризонинг айтишича сизлар бир қишлоқда туғилиб, катта бўлган экансизлар?!

- Нафақат бир қишлоқда, балки бир мактабда ўқиганмиз.

- Синфдош экансизларда, нега унда бир-бирла-

рингдан узоқлашиб кетдиларинг?

- Сабабини «Бой ота» сизга айтмадими?!

- Қизиқмадим. - Султонхон ноўрин гап айтганини тушунди. - Менимча ўрталарингдаги гина-кудуратни унутсаларинг яхши бўларди.

- Менинг адоватим ҳам йўқ, опа. Ризо билан бирга ишлашга ҳамиша тайёрман!

Қоплоннинг «опа», деб мурожаат қилиши аёлга хуш ёқди ва қайсидир жиҳатдан ўзини эркин тутишига имкон яратди.

- Мен сизларнинг ўрталарингда бўлиб ўтган гап-сўзлардан беҳабарман, Қоплонбек! Ризо сиз тўғрингизда яхши фикрда. Ҳамкорликни давом эттириш ниятида. Бирлашсаларинг ёмон бўлмайди.

- Нима учун мен билан ҳамкорлик қилишни истаб қолганининг сабабини тушунтириб беролмайсизми?

Савол жувонга ёқмади.

- Ҳамма нарсга аҳилликда! Ризони шаҳарда ҳамма ҳурмат қилади. Таниш-билишлари етарли. Қўлини чўзган жойдан насибасини юлиб олади.

- Фақат шунинг учун бирлашишимиз керакми?

- Ҳозирча бизга сизнинг розилигингиз керак, қолган гапларни Ризо билан учрашганларингда ўзи айтади. Мен олдингизга бир-бирларингни яраштириш мақсадида келдим!

Қоплоннинг қошлари чимирилди. Ризони бирлашишга ундашининг сабабни билишни истади. «Бекорга «элчи» жўнатмаган. Менинг аралашувим билан битадиган иши чиқиб қолган-ки, ярашиш ҳаракатига тушган. Нега ўзи келмади? Ўртага одам қўйиш шартмиди?» Тўғри, ўзи келолмайди. Қоплон

////// ҚАСОСКОР ҚАШҚИРЛАР //////////////////////////////////

унга ҳеч қачон ёмонликни раво кўрмаган. Аммо Ризо дўстининг ортидан ғийбатнинг кўринмас тошларини отиб юрибди. Қоплонни «синдириш»га, обрўсини «тўкишга уриняпти. Наҳотки, Ризо ўзининг қабих ишларини эсдан чиқарган бўлса! Бу унинг галдаги ҳийласи эмасми? Қоплон яна қоқилишни истамайди.

- Қандай масалада ҳамкорлик қилишни билмасдан туриб сизга розилик беролмайман. Яхшиси Ризонинг ўзи келсин, очиқчасига гаплашиб оламиз.

Қоплон гап тамом, дегандек қўллари билан столни уриб қўйди. Унинг бу ҳаракатидан Султонхон, «кетишинг мумкин», деган маънони тушунди. Аёл ўрнидан туришга шошилмади. Мақсадини ошкор қилишга мажбур бўлди.

- Хорижлик дўстларимиз Ризо билан қизиқиб қолишган. У билан ишлаш истагида юришибди. Ишнинг кетиши чакки эмас. Биз уларнинг топшириқларини вақтида бажариб турсак, каттагина даромадга эга бўламиз. Бунинг учун Ризога сиздек бир сўзли йигитлар зарур. Хорижлик ҳомийларимизнинг талаби шундай.

Қоплон Султонхоннинг нима мақсадда келганини тушунди. «Ризога ақл кириб қолгандир, хатоларини тушуниб етгандир», деб ўйлаганди. Демак, ҳали ҳам ақли кирмабди. Ўзининг қора мақсади йўлида ундан фойдаланиш мақсадида юрган эканда?

- Бориб бошлиғингизга Қоплон бундай ишларга қўшилмас экан, деб айтинг! Уқдингизми? Шу мақсада мен билан ярашмоқчи бўлса, яхшиси кўзимга

кўринмагани маъқул.

Султонхон Қоплоннинг кутилмаганда ловуллаб кетишига ишонмаганди. Юзлари чўгдек қизиб кетган аёл ўрнидан турди ва қовоқ-тумшугини осилтириб хонадан чиқиб кетди.

Қоплон билан Ризонинг ўртасидаги муносабатнинг бузилишига Олма-Отадаги воқеа сабаб бўлганди...

Икки йил аввал Қоплон Олма-Отага тушганди. Ризони ҳам ўзига шерик қилиб олиб кетганди. У пайтлар иккисининг ўртасига бугунги адоват, гинакудурат ғубор ташламаганди. Қоплонбекнинг ишлари шу ерлик Барон лақабли олтмиш беш ёшлардаги лўли чол билан боғлиқ эди. Гарчи Барон унинг маҳсулотларига харидор бўлмаса-да, ўрталаридаги эски қадрдонлик туфайли ёрдам бериб келарди. Ризо Бароннинг бой-бадавлат яшашини билгандан кейин, қандай қилиб бўлмасин, чолнинг ишончига киришни истаб қолди. Орадан бир ой ўтиб, Қоплондан яширинча Олма-Отага учди. Барон меҳмонни яхши эслаб қолганди. Уйидан жой берди. Зиёфат ташкил этди. Машваратга чол қизини ҳам таклиф қилганди. Дастурхон атрофида ҳаммалари бирга ўтиришди. Қизни кўриб, Ризонинг ҳуши бошидан учаёзди. Бундай офатижон жононни шу пайтгача учратмаганди. У мисоли кўғирчоққа ўхшарди. Хипча белли, кўзлари катта-катта, дудоқларини худди очилиб турган ғунчага қиёслаш мумкин бўлган бу санам эртаклардаги маликаларга ўхшар-

ди. Ризо лўлиларнинг бунчалик ёқимтой бўлишини тасаввурига ҳам сиғдиrolмаганди. У ўзининг боқишлари билан Ризонинг ҳушини ўғирлаганди. Йигитнинг қўли ҳам, кўзлари ҳам ўзига итоат этмасди.

Қиз Ризонинг ёнида ўтирарди. Йигитнинг нигоҳлари ихтиёрсиз унга кетарди. Барон бир-икки қараб, ҳатто томоқ қириб қўйганига ҳам Ризо аҳамият бермади.

- Бу менинг яккаю-ягона қизим, Алёна, - деди қария қизини таништирар экан. - Молиявий ишларимни бошқаради.

- Танишганимдан хурсандман, - Менинг исмим Ризо, - деди йигит қизга қўл чўзиб.

Улар узоқ вақт гурунглашиб ўтиришди. Бир-икки қадаҳ коньяк ичишгандан сўнг Ризонинг томиридаги қон қизиб кетди. У қизга яқин сурилиб, қўлидан ушлади.

- Кайфингиз ошиб қолди чоғи, - деди Барон қизига суйкалиб турган йигитга.

- Вақт ҳам алламаҳал бўлди, энди турсак бўлади! - деди Алёна ўртада зиддият келиб чиқмаслигининг олдини олиш мақсадида.

Бу таклиф ўтирганларнинг барчасига маъқул тушди. Ўринларидан туришди.

Эртаси кун Ризо чол билан ўз ишлари ҳақида маслаҳатлашди. Баронни кўп йиллардан буён рангли металл савдоси билан шуғулланишини Қоплондан эшитганди. Келишидан мақсад чол билан ҳамкорлик ўрнатиш, унга металл келтириб бериш эканлигини айтди. Йигитнинг таклифи чолга маъқул келди. Бегона юртдан ҳамкор топилганидан қувон-

ди ҳам.

- Мен сизга бир ҳафта ичида икки юз килограмм металл етказиб бераман, - дея ўйламасдан ваъда бериб юборди.

- Агар мени металл билан таъминлайдиган бўлсангиз, сизга олдиндан ҳақини бериб қўйишим мумкин, - таклиф қилди қария.

- Олдин мен юкни келтирай, кейин пул масаласини ҳал қиламиз. Балки иккимиз ҳамкорликда бу ишни давом эттирармиз.

- Сиздек йигит билан ҳамкорлик қилишдан мамнунман. Тўғриси мени қўшни давлатларда ҳам дўстларим бўлишини истардим.

- Сиз ўзингизга содиқ дўст топдим, деб ўйланг. Ҳамма гап ҳалолликда. Ҳалоллик бор жойда барака бўлади. Ишга ҳаром аралашгудек бўлса, ишимиз орқага кетади.

- Гапларингиз менга маъқул. Назаримда сиз анчагина ҳалол ва яхши оилада тарбия кўрган йигитга ўхшайсиз.

- Отам савдогар ўтганлар.

- У киши нима иш билан шуғулланганлар? - қизиқиб қолди Барон.

- Россиядан вагонларда тахта олиб келиб пуллардилар.

- Бугун металлда иш катта, йигит. Айниқса, рангли металлнинг нархи кун сайин осмонга сапчи-моқда. Агар иккимиз бир мақсад йўлида ишласак, қисқа фурсат ичида доврўғ таратамиз.

Улар нима ишлар қилиш кераклиги, металлни қаердан ўтказиш тўғрисида келишиб олишди.

- Ҳозир чегаралардан бундай рангли металларни

/// КАСОСКОР ҚАШҚИРЛАР ///

олиб ўтиш амри маҳол. Яхшиси биз яширин йўллар орқали бу ишни амалга оширамиз. Мен ўз одамларимни чегарага жўнатаман, Улар сизга ёрдам беришади.

- Хожати йўқ, амаки, ўзимнинг йигитларим етарли. Қўлларида кўп иш келади. Чегарачиларга тутқич беришмайди.

- Шундайми, унда сизни металл билан шу ернинг ўзида кутар эканманда.

Ризо сўзининг уддасидан чиқди. Уйга қайтиб келган кунийёқ танишларини ишга солиб, қишлоқлардан икки юз килограмм рангли металл жамлади. Яқинларининг ёрдамида уни чегарага жўнатди. Қинғир-қийшиқ йўллар билан чегарадан олиб ўтди.

Барон Ризога ҳақиқатан ҳам қойил қолди. Келишилганидан кўпроқ ҳақ берди.

- Булар мендан совға, - деди Ризо қария узатган пулни рад этиб.

Барон металлни текинга олганидан эмас, йигитнинг кўнгли очиқлигидан суюнди.

Орадан бир ой ўтиб, Ризо яна Олма-Отага ташриф буюрди. Бу гал ёлғиз эмасди. Шерик бошлаб олганди. Чолга уни «рангли металл билан шуғулланувчи дўстим», деб таништирди. Барон меҳмонларни дала-ҳовлисига таклиф қилди. Катта зиёфат уюштирди. Бундай бекаму-кўст дастурхонда Ризонинг илк бор ўтириши эди. Гап орасида одамлар қўлида анчагина рангли металл борлигини айтди.

- Уларни тезда йиғиштириб олиш керак, ҳозир чегаралар унчалик қаттиқ кўриқланаётгани йўқ. Яқин кунларда божхоналардан бир килограмм ҳам темирни ноқонуний олиб ўтиб бўлмайди.

- Буни тушунаман, амаки, аммо одамлар насияга иш қилишмайди. Нақд пул керак.

- Пул ҳаммага керак. Одамлар нақдига иш қилишга ўрганиб қолишган. Лекин сиз бундан ташвишланманг. Пулни мен топиб бераман.

- Шу масалада сиз билан очиқчасига гаплашиб олиш мақсадида келгандик. Мана бу йигит металл билан шуғулланади.

- Топилган фойда ўртада, - деди Барон. - Сизлар юкни тўплаб, жўнатиш билан шуғулланасизлар!

- Катта иш қилишимиз керак. Арзимаган нарсадан қоладиган фойда уччаламизнинг чиқимимизни қопламайди. Бунинг учун сармоямиз ҳам етарли бўлиши лозим, - деди Ризо. - Биз ўз одамларимизнинг қўлига пул бериб қишлоқларга жўнатамиз. Улар металл йиғади.

Барон ҳушёр ва ақлли одам эди.

- Чегарачилар юкни мусодара қилишса, зарар кимнинг зиммасига тушади? Мен фақат фойдага шерикман. Пулга тушиб қолишни истамайман! - деди.

- Бу томондан хотиржам бўлинг. Уларнинг ҳам кўнглига йўл топса бўлади. Чегарачиларнинг тилини топишни мен ўз зиммамга оламан.

Чол таклифни ўйлаб кўриб маъқул топди.

- Қанча пул керак?

Ризо шериги билан кўз уриштириб олди.

- Ишни бошлашимиз учун юз минг доллар кифоя, деб ўйлайман!

Барон учун бу катта пул бўлмаса-да, ўйланиб қолди. Шунча дастмояни бегона, қолаверса, ўзга юртнинг одамларига ишониб берса бўладими? Ризо

////// ҚАСОСКОР ҚАШҚИРЛАР //////////////////////////////////

билан танишганига ҳали ярим йил бўлмади. Унинг кимлигини билмаса-да, ваъдасининг уddасидан чиқди. Икки юз килограмм тоза металлни текинга ташлаб кетди. Агар у фирибгар бўлганида, чолнинг ҳамёнини шилиш ниятида бўлганда пул талаб қилган бўларди. Барон меҳмонларнинг таклифини рад этмасликка қарор қилди.

- Яхши, мен қизим билан маслаҳатлашиб кўраман. Ўйлайманки, у отасининг фикрини қуватлайди, - деди.

Чолнинг сўзлари меҳмонларни қувонтирмаган бўлса-да, юракларидаги умидни сўндирмаганди.

Алёна отасининг сўзларини диққат билан тинглаб эътироз билдирди:

- Уларга ишонманг, дада, - деди бошини чайқаб,
- Кўринишидан иккиси ҳам товламачига ўхшайди. Пулга тушиб қоламиз!

- Адашдинг, оппоғим. Қоплон билан эски қадрдонман. Унинг дўстлари ҳам ўзига ўхшаган яхши одамлар бўлиши керак. Қолаверса, олдимга ёмон одамни бошлаб келмайди. Ризо бизга икки юз килограмм металлни текинга ҳадя қилди. Ундан қанча фойда топганимни ўзинг яхши биласан. Ризонинг муғомбирлигини сезмадим. Ўйлайманки, у бизни алдамайди!

- Қоплон бирор маротаба сизга панд бермаган. Сизни ўзининг устозидек яхши кўради. Ризони таниганингизга ҳали ярим йил бўлгани йўқ. У келтирган темир балки бизга қўйилган тузоқдир? Арзимас фойдага алданиб, миллионлаб маблағдан айрилиб қолмайлик.

- Сен янглишдинг, қизим. Ризо бизни алдайдиган

бўлганда каттароқ пул сўрарди.

Алёна отасининг хафа бўлганини сизди. Кўнглини огритмаслик мақсадида ноилож рози бўлди.

- Агар сиз уларга шу қадар ишонган экансиз, нима ҳам дердим? Майли айтганларини беринг. Фақат қисқа муддат қўйинг.

Чол пулни олиб уйига қайтди. У қизидан олган долларларни Ризонинг олдига қўйди.

- Санаб олинг, юз минг!

Ризо пулга қайрилиб ҳам боқмади.

- Маҳмуд, ол, бунга сен жавобгарсан! - деди шеригига.

Барон эрталаб меҳмонларни кузатиб қўйди. Қайтиб келишган кунёқ Ризо пулларни ўзининг савдо-сотиқ ишларига ишлатиб юборди. Темир йиғишни хаёлига ҳам келтирмади. Рангли металл бу ерда ҳам анқонинг уруғига айланиб қолганди.

Орадан бир ой ўтди. Барон ташвиш гирдобига тушиб қолди. Ризонинг ишхонасига кўнғироқ қилди. Бироқ гўшакни кўтарадиган одам топилмади. Яна бир ой кутди. Ноилож Қоплонга сим қоқишга мажбур бўлди:

- Ризо металл олиб келаман, деб пул олиб кетганди. Ҳалигача дараги йўқ. Кўнғироқларимга жавоб бермаяпти.

- Мен билан маслаҳатлашмасдан унга пул бериб чакки қилибсиз, - хафа бўлди у.

- Сиздан илтимос, топиб гаплашинг, менга кўнғироқ қилсин!

- Албатта топаман, суҳбатлашаман, - чолни ишонтирди Қоплон.

У дўстидан қаттиқ дили ранжиди. Чолни «туши-

риб» келганига ўзини сабабчидек пушаймон бўлди. Кечки пайт унинг ишхонасига ўтди. Ризо Қоплоннинг келганини деразадан кўриб турганди. Котибасига «йўқ», дегиздириб қайтариб юборди. Икки ҳафтача кўринмай юрди. Қоплон унинг ҳийла ишлатаётганини сизди. Хонасига кириб борди. Ризо ҳеч нарса билмагандек уни кутиб олди.

- Бу қанақаси, Ризо, нега Баронни алдадинг? Лўлилар ёлгонни ёқтиришмайди. Тезда пулини қайтар! Акс ҳолда бошингга ит азобини солади!

- Бу гапни кимдан эшитдинг?! - аччиқланди Ризо. - Пулни чолнинг қўлидан Маҳмуд олган. Бу гапларингни бориб унга айт. Ўша тўласин. Мен ўртада турганман, холос!

- Барон пулни сенга ишониб берган! Қолаверса, металл олиб ўтиш фикри сендан чиққан!

- Менга қара, Қоплон, қозиликни сенга ким қўйибди? Битта чол, деб ўртамызга совуқлик солмоқчимисан?

- Мен бировларнинг ҳақини ейдиган текинхўрларни ёқтирмайман!

- Катта кетма, ҳар гапнинг жавоби бўлади!

- Айтган гапимга истаган жойингда жавоб беришга тайёрман! Ҳозироқ чолга қўнғироқ қил, кечирим сўра, пулни қайтар. Акс ҳолда... - Қоплонбек ўртадаги йигирма беш йиллик дўстлик пойдевори дарз кетиши мумкинлигини ўйлаб, газабини ичига ютди.

- Акс ҳолда нима қилмоқчисан? - ранги кўкарган Ризо ўрнидан туриб кетди. - Битта лўли чол, деб орамиздан ола мушук ўтсинми? Икки қулоғинг билан эшит, Барон менга пул бермаган!

- Номард экансан! - Қоплон Ризонинг ёқасидан

тутди. - Сенинг пасткашлигингни билардим, энди виждонсизлигинг ҳам аён бўлди! Агар пулни қайтармасанг, мендан яхшилик кутма!

Қоплон хонадан чиқиб кетди.

Ризо унинг феълини яхши биларди. Ноҳақликларни, бировларнинг ҳаққига хиёнат қилганларни кечирмасди. Эсида: бир пайтлар унга кўп ёрдам қилган. Фирма очишида, ишларини ривожлантиришида кўмаклашган. Ҳатто сармоя ҳам берган. Ўшанда Ризонинг ишлари ҳақиқатдан ҳам юришиб кетди. Киссасидан пул сочилиб юрганда Қоплонни унутди. Борди - келдини эсдан чиқарди. Унинг ишларига аралашадиган, мижозларини ўз томонига оғдириб оладиган, ортидан бўлмағур гап-сўзлар тарқатадиган бўлди. Қоплон буни сезарди, аммо аччиқланмасди. Аксинча дўстининг иши юришаётганидан суюнардди... Лекин орадан кўп ўтмай Ризонинг ишлари чаппасига кета бошлади. Ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифатсизлиги билан мижозларни ранжитиб қўйди. Бошқа соҳаларда ҳам омад юз ўгирди. Банкротлик гирдобига келиб қолди. Бойваччалик даврида орттирган таниш-билишларининг, ошининг ёғини ялаган танишларининг олдига чопди. Бироқ ҳеч бири Ризога қайрилиб боқмади... Шунда хаёлига кекса лўли чол келди. Унинг қўли очиклигини биларди. Юкни чегарада ушлаб қолишди, «ўзим бир ой панжара ортида ўтириб чиқдим», деса, ишонар, кечирар. Олийжаноблиги тутиб, ҳақидан кечар, ишни қайтадан бошлаш учун дастмоя берар, деб ўйлади ва ниҳоят Баронга сим қоқди. Чол ундан аразлаганини сездирмади. Яхши муомала қилди.

ҚАСОСҚОР ҚАШҚИРЛАР

- Олдингизда уятли бўлиб қолдим, - деди Ризо худди Бароннинг рўпарасида тургандек юзи қизариб. - Кимдир бизни сотиб қўйибди. Чегарада тутиб олишди. Ўйлаб боқсам бу ишда Қоплоннинг қўли борга ўхшади. Маҳмудга катта миқдорда жарима солишди. Сиз хафа бўлманг. Ваъда ваъда. Зарарни ўзим тўлайман. Бир ой кутинг. Ишни қайтадан бошлаймиз!

- Нега Қоплондан гумонсираяпсан? - сўради Барон.

- У юк олиб кетаётганимиздан хабардор эди. Бу ишинг яхшиликка олиб келмайди, деб айтганди...

- Балки янглишаётгандирсан, Қоплоннинг пасткашлик қилишига ишонмайман.

- Ўзим ҳам шундай деб ўйлагандим, афуски гувоҳларим бор...

Бароннинг оқ оралаган қошлари чимирилди.

- Энди нима қилмоқчисан?

- Пулингизни қайтариб бераман. Аммо жиндай кутишингизга тўғри келади.

Ризонинг қўнғироқ қилганидан, қолаверса, пулни тўлайман, деганидан Бароннинг қўнглидаги шубҳалар ёйилиб кетди.

- Худо сенга инсоф берсин!

- Раҳмат, олдингизга Маҳмудни жўнатаман. Ҳамма гапни сизга айтади. Фақат бизни яна бир бор қўллаб юборасизда, амаки!

- Яна пул сўрамоқчимисан?

- Танишларим металлни қайтариб олиш учун озгина қистиришим лозимлигини айтишди.

Барон ўйланиб қолди. Кейин фикрини билдирди.

- Шу гапга ишоняпсанми?

- Ўртага ишончли одамлар тушган!
- Қанча металл бор?
- Уч тонна!
- Чакки эмас... У ҳозир қаерда?
- Чегарада!

Барон бироз ўйланиб турди. Ризо шундай синиқ овоз билан гапирдики, унинг сўзларига Барон ишонишга мажбур бўлди.

- Сизга илтимосим бор...
- Гапир!
- Ўртадаги гапларни Қоплонбек эшитмагани дуруст...
- Маъқул! Сенга қанча керак?
- Юз минг!
- Катта пул, тушиб қолмайсанми?
- Айтдим-ку, ўртада ишончли одамлар турибди, деб!
- Ўйлаб иш қил!
- Юкни чегарадан ўтказиб беришгандан кейин тўлайдиган бўлдим.
- Яхши, Маҳмуд қачон келади?
- Икки кун ичида сизни топади.

Ризо меҳмонни тоғдаги дала - ҳовлисига олиб кетди. Саиднинг болалиги тоғли қишлоқда ўтган бўлса-да, кейинчалик шаҳарга кўчиб кетганди. Туғилган гўшасига бормай қўйганига ҳам узоқ йиллар бўлганди. Ризо тоққа олиб чиқаман, деганида қаршилиқ қилмаганининг сабаби шунда бўлса ажаб эмас. Иши тиқилинч бўлса-да, таклифини рад

этмади. Эрталаб енгил машинага ўтириб йўлга чиқишди. Икки соатдан кейин тоғли қишлоққа етиб келишди. Баланд-паст адирлар ва ниҳоят оппоқ қор билан қопланган чўққилар кўзга ташланди. Улар машинадан тушиб тепаликка пиёда чиқишди. Бир ярим соат юришди. Ризонинг далаҳовлиси шу ерда эди. Саид қулочини ёйиб, ўпкасини тўлдириб нафас олди. Тоза ҳаво қалбига ҳузур олиб кирди.

Ризо азиз меҳмоннинг шарафига қўй сўйдирди. Овқат пишгунча уйча ортидаги темир қафасда боқилаётган бир жуфт бўри боласини томоша қилишди. Бўричалар ёш эди. Икки ойлик ҳам бўлишмаганди.

- Бўри болалари-ку? - ҳайратдан қувониб кетган Саид қафасга яқин борди. - Мунча ширин бўлма-са...

Меҳмон қўлини қафас ичига тикди.

- Буларни қаердан тутдингиз? - сўради бултуруқлардан кўз узмай. Жониворлар унга ёқиб қолганди.

- Шу ерда ов қилиб юриб, бўри инига дуч келиб қолдим. Қарасам, арча дарахтининг панасида она бўри оёқларини кериб, сутга тўлган елинини болаларига тутиб, эмизаётган экан. Уларга маҳлиё бўлиб қолибман. Бўри исимни олди шекилли, бетоқатланиб, тушмуғи билан болаларини туртиб, бошини кўтарди. Унинг кўзларини кўриб, кўрқиб кетдим. Шошиб милтиқни қўлимга олдим. Мўлжални хато олмаган эканман, она бўри ердан бир қулоч тепага кўтарилиб, болаларидан анча нарига бориб тушди. Бўричалар ўқ овозидан кўрқиб, ётган жойларида қотиб қолишди. Кейин оналарининг олдида чопқ-

илаб боришди. Қоринлари тўймаган бўлса керак, қонга беланган эмчакни оғизларига солиб сўришда давом этишди. Уларни ёнимга чақирдим. Фингшиб, акиллашиб келишди. Битта-битта бўйниларидадан бўғиб, қопга солиб, шу ерга олиб келдим. Она сутисиз ўлиб қолса керак, деб ўйловдим. Яшашяпти.

- Катта бўлса бирини менга берасиз? - сўради Саид бултуриқлардан кўз узмай. - Уйимда боқаман.

- Янаги сафар келгунингизча катта бўлиб қолишди.

Бўричалар Саиддан кўра кўпроқ Ризога тикилиб туришарди. Уларнинг кўзлари совуқ ялтирарди.

Зиёфатдан сўнг улар шаҳарга қайтишди.

Султонхон қайтганда котиба Ризонинг хонасида меҳмон борлигини айтди. Аёл қутишдан ўзга чораси йўқлигини тушунди ва деразанинг олдида курси қўйиб ўтирди. Кўзлари ташқарида бўлса-да, хаёли Қоплонбекда эди. Яқин ўртада унинг дилини ҳеч ким хуфтон қилмаганди. «Тилла бола»нинг сўзларини эслаганда танаси қизиб, асаблари тўзирди. «Вақти келиб сенга оёғимни ялатаман. Сен мишиқи ким бўлибсанки, мени жеркийсан?».

Султонхон ўзини босолмади. Ўрнидан туриб кетди. Шу пайт эшик очилди. Меҳмон чиқди. Ризонинг кўзи унда тўхтади..

- Султонхон шу ерда эканлар, - деди шеригига. Меҳмон аёлга юзланди. Ризо уни чақирди.

- Берироқ келинг!

Аёлнинг қиёфаси ўзгарди. Ийманибгина уларнинг олдига борди.

- Боя сизга айтган аёл шу киши бўлади, - Ризо меҳмонга Султонхонни таништирди. Саида у билан саломлашди.

- Сиз туғрингизда яхши гапларни эшитдик, Султонхоним. Аллоҳ насиб қилса, сиз билан ҳамкорлик қилиш истагидамиз! - деди меҳмон юзига ярашиб турган соқолини силаб. У бошқа гапирмади. Хайр дегандек, бошини силкитиб пастга тушиб кетди.

Султонхон уни изидан кузатиб қолди. Саиднинг афти-ангоридан, тилидаги шевасидан ўзга юртдан келганини сизди. Ризо меҳмонни кузатиб, хонасига қайтди. Ортидан аёл эргашди. Ичкари сигарета тутунига тўлганди. Ризонинг кайфияти чоғлиги юз-кўзидан сезиларди.

- Қандай янгилик олиб келдингиз, кўндирдингизми? - сўради Ризо жойига ўтирар экан.

- Кўнмади, - жувон қўлини силтаб деди. Айиқдек қўпол экан. Мени ҳақоратлаб, эшигидан ҳайдаб чиқарди!

- Нима деди?!

Султонхоннинг афти қалампир чайнагандек буришди.

- Сиз одамларни талаётган ўғри, каззоб эмишсиз. Шунинг учун ҳамкорлик қилишдан ор қилармиш!

Султонхон бу гапларни ошириб-тошириб айтди. Ризонинг юзидан қон қочди.

- Шундай дедими, нас?!

- Бундан баттар гапларни айтди! - жувон Ризонинг қалбида «Тилло йигит»га битмас - туганмас нафрат уйғотмоқчи эди. Аммо ғазабини оширади-

ган сўз тополмади.

- У наснинг бизга илакишмаслигини билгандим. Аммо шайтон дилимга умид солиб, сизни жўнатишга мажбур бўлгандим. Хафа бўлманг, дунёда ҳар бир ишнинг интиҳоси бўлади. Мен ўйлаган режа амалга ошса, Қоплон бир ойдаёқ бор - бурдидан айрилиб, тўрва халтасини елкасига илиб, гадойдек тиланчилик қилади.

- Уни менга қўйиб беринг! У билан ўзим ҳисоб-китоб қиламан. Бундай одамларни тўрга илинтиришни яхши биламан! Оч қолган кўппакдай оёғимни ялайди!

Ризо бошқа пайт бўлганда Қоплоннинг бу қилмиши учун ўч олишга ҳозирлик кўрган бўларди. Аммо Саид олиб келган хушхабар ҳозир бу тўғрида ўйлашга имкон бермасди. Унинг фикри меҳмон ваъда қилган бойликда эди. У хонимни юпатишга уринди.

- Сичқоннинг ўлгиси келса мушук билан ўйнашади, дейишади. «Тилло бола» биз билан ўйнашиб, омонлик топмайди. Биз ўзимизнинг нималарга қодирлигимизни кўрсатиб қўямиз. Аслида унинг олдида бормасангиз бўларкан. Бояги одам мен айтган каттанинг югурдаги. Катта бизга яхшигина иш таклиф қиляпти. Рози бўлсангиз нафақат чўнтагингиз, балки уйингиз ҳам тиллога тўлади.

- Қандай иш экан? - Султонхон Ризонинг кўзларига термулди.

- Нозик иш, бу ишнинг тепасида ўзингиз турасиз!

- Юрагимни ёндирмай айта қолинг?!

Ризонинг кўзлари чақнади.

- Бу йигит қўшни давлатдан. Катта деганимнинг

исми Мирхолдор. У билан беш йил бурун Москвада танишганман. Бой одам. Мени унутмабди. У «қора-дори» билан савдо қилади.

- Нашами? - Ризонинг сўзини бўлди аёл.

- Биззи тилимизда «дори» дейилади. - изоҳ берди «Бой ота».

- Бу хатарли иш, қўлга тушсак, турмада суягимиз чириб кетади...

- Биламан, аммо хатарли иш, деб мўмай даромад-дан қуруқ қолишимиз яхши эмас! Мирхолдор қудратли одам. Дунёнинг истаган бурчагида казо-казо дўстлари бор. Қўлга тушсак қараб турмайди. Шунинг учун бу фикрни миянгиздан чиқариб ташланг. Мухими бизга тўлайдиган пулни ўйланг. Келажагимизни, эртанги порлоқ кунларимизни ўйланг. Сизни эшигидан қувиб солган Қоплоннинг хор-зор бўлишини ўйланг. Биз бой бўлсак, билингки, шу даражада қудратли бўламиз. Кучлилар олдида кучсизлар емишдир! Биз билан ҳамма ўйлашиб гаплашади. Мирхолдор бизга имконият яратиб бермоқчи.

Султонхонимнинг кўнглида бадавлат бўлиш истаги йўқ эмасди. У ҳам ўзининг рақиблари олдида бошини баланд кўтариб, хорижнинг донгдор машиналарида юришни орзу қиларди. Қаср уйларда ўтиргиси келарди. Аммо пулсизлик уни Ризонинг хузурига келтирмадими? Унинг хизматини қилишга мажбур қилмадими? Ҳатто унинг тўшагида тунаб қолишга мажбур қилмадими? Шундай экан, нега пулдан юз ўгириши керак? Мирхолдорнинг дўстлари қамоқдан қутқаришга қодир бўлса, бу ишдан қош қайтариб бўладими?

- Мен нима қилишим керак? - жувон Ризога юзланиб сўради.

- Сизми, айтарли ҳеч нарса қилмайсиз, нима қилиш кераклигини Мирхолдорнинг ўзи олдига борганингизда қулоғингизга қуюб қўяди.

- Ҳали мени унинг олдига жўнатмоқчимисиз?

- Юрган дарё дейдилар. Шу иш баҳона четни кўриб келасизда...

- Қачон жўнайман?

- Бу ҳақда унинг ўзи хабар қилади. Фақат сиз жўнашга шай бўлиб турсангиз бас.

- Демак, ҳозирча аниқ гап йўқ, шундайми?

- Ундай эмас, Султонхон, балки эртага хабар қилишар.

- Қанча хизмат ҳақи тўлашади? - жувоннинг кўз олдига пул келди.

Ризо ўйланиб қолди. Тўғрисини айтса, ўзига тегиши мумкин бўлган улуш оз қолади.

- Бориб келишингиз уч юз доллардан!

- Уч юздан? - аёлнинг лаби буришди.

- Бошланиши, кейин кўпайтирамиз!

- Бу чой чақамга ҳам етмайди. Кўча супурсам ҳам бундан кўпроқ топаман!

Султонхон кўнмаса, Ризо каттанинг олдида бе-бурд бўлишдан чўчиди.

- Бу ҳаммаси эмас, - деди шошиб. - Хўжайин мукофот пули ҳам тўлайди.

- Чайналмай, менга берадиганингизни айтинг! Хотин киши бўлсам ҳам дангал ишни ёқтираман!

Ризонинг юзи қизарди.

- Яна икки юз долларини мендан оласиз, - деди овози титраб. - Жами беш юз доллар, розимисиз?!

- Бошқа одам топинг! Арзимас пулга мени сарсон қилманг!

Ризонинг тилини тош босди. Султонхон кетиб қолса, одам тополмаслигини яхши биларди. Ризо уни тўхтатди.

- Минг доллар оласиз! - деди овозини баландлатиб.

Аёл тўхтади ва ортига ўгрилди. Юзида бояги газаб қочган, майин табассумдан ёришиб кетганди.

-Бу бошқа гап, - деди. - Лекин бир шартим бор!

- Хўш?

- Қўлга тушсам, қамалсам, қутқариш кимнинг бўйнида?!

- Ёмон хаёлларни каллангиздан чиқаринг, қўлга тушмасликни ўйланг. Ортингизда катта одамлар турганини ўйланг! Ҳар бир қадамингизни қўрқмай, далил босинг!

- Энди топширигингизни тушунтиринг?

Султонхоннинг саволи катта пулни ваъда қилиб юборган Ризонинг асабларини қитиқлади. Шундай бўлса-да, ўзини қўлга олди. Унинг саволларига жавоб қайтариши, тушунмаган нарсаларини тушунтириши лозимлигини ҳис этди.. Ахир аёлнинг хатарсиз бориб келиши Ризонинг ҳамёнига мўмай даромад келтиради-ку?!

- «Юк»ни Мирхолдордан олиб, поездга ўтирасиз, чегарадан ўтганингиздан сўнг каттанинг одамлари олдингизга келиб, ўргатилган сўзни айтишади. «Юк»ни уларга топшириб, изингизга қайтасиз.

- Уйгами?

- Уйни унутинг! Мирхолдорнинг олдига қайтасиз. Мана шу арзимас топшириқни бажарганингиз учун

сизга минг доллар ҳақ тўлаймиз.

- Ҳақимни кимдан оламан?

- Мендан!

- Унгача нима қилай?

- Дамингизни олинг!

- Дам олиш кўнгилга сиғармиди, энди хаёлим ўша томонда.

- Истасангиз бугун тоққа - дачамга олиб кетаман. Иккимиз маза қилиб чарчоқ чиқарамиз.

Ризо ўрнидан турди. Шкафдан коньяк, шоколад ва тарелкачада майдаланган қазини олиб, стул устига қўйди. Пиёлага ичимликдан қуйиб, Султонхонга узатди.

- Нима учун ичамиз? - сўради аёл «Бой ота»нинг кўзларига тикилиб.

- Сизнинг соғлигингиз учун, - деди Ризо.

- «Тилло йигит»нинг қони учун!

Улар пиёлаларини уриштиришди.

- Бугуноқ одамларимга топшириқ бераман. Улар Қоплоннинг изига тушишади. Бир ойдаёқ у сирли равишда йўқолади.

Султонхоннинг чехраси ёришди. Бўйнини чўзиб, Ризонинг юзидан ўпди.

- Бу йигит сўзингизми?

- Шу пайтгача сизни алдаганманми?

- Негадир ишонгим келмаяпти!

Ширакайф Ризо пўлат сандиқ олди борди.

- Мени ранжитяпсиз...

Ризо сандиқдан тўппончасини олди.

- Мана шу тўппончадаги ўқлардан бирини «Тилло йигитга»га атаб қўйганман...

Султонхон Ризони бағрига босди.

- Ишондим, арслоним, ишондим! Мардлигингизни, дагарлигингизни билардим! Лекин азизим, бир нарсани унутманг, уни отиб ўлдирсангиз, тўс-тўполон кўтарилади. Мелиса бутун шаҳарни авра-астарини чиқариб ташлайди. Менинг хаёлимга бошқа фикр келди.

- Хўш, ақлли каллангизга қандай фикр келди?

- Аввал юзтадан отайлик, бургутим!

Ризо пиёлаларга ичимлик қуйди. Султонхоним қадаҳни қўлига олди.

- Кўтардик!

- Ўйлайманки, менинг режам сизга маъқул келади, - деди Султонхон бир парча қазини Ризонинг оғзига солар экан. У шароб томчилари ўтириб қолган лабини чўзиб, аёлнинг упадан оқарган юзига босди.

- Режангизни айтинг? - «Бой ота» биров қизарган, сузилган кўзларини аёлга тикди. Унинг қизиқишини кўзларидан билса бўларди.

- Душманнинг сиртида эмас, ичида бўл, деган мақолни эшитганмисиз? Бу гапни бошидан ўтганлар, биз каби душманларидан озор чекканларга нисбатан айтилган. Қоплоннинг идорасига ўз одамимизни жойлаштирамиз. Унинг сирларини биламиз, шу йўл билан нима ишлар қилаётганлигидан хабар топамиз, илдизини қуритамиз, вассалом!

Ризонинг юзи ёришди.

- Сизнинг каллангиздан ҳам яхши фикр чиқаркан, Султонхоним. Таклиф ўринли. Сиз айтган ўша одамни ўзим топаман!

- Лекин хотин киши бўлиши шарт! Аёллар макрга уста бўлади.

- Мен ўйлаган одам ҳам аёл.
- Ландавур бўлмасин!
- Унда сиз билмаган ҳийлалар бисёр.
- Ким экан?
- Билишингиз шартми?

Бу гал Султонхоннинг ўзи пиёлаларга шароб қуйди.

- Балки танирман?
- Эҳтимол.
- Кўтардик!

Улар яна пиёлаларни бўшатишди.

Ризо Шарофатни назарда тутганди. Уч-тўрт йил бурун у Ризонинг фирмасида фаррошлик қилганди. Қўл-оёғи эмас, тили ҳам чаққон эди. Ризо уни идорадаги ходимлари ўртасида бўлиб турадиган хуфя ишлардан хабардор қилиб туриш шарти билан ишга олганди. Афсуски, Шарофат кўп ишламади. Уйини сотиб, Қоплоннинг ишхонасига яқин жойга кўчиб кетганди. Ҳозир душманининг фирмасида ишлаётганидан хабар топганди.

- Унинг исми Шарофат! - деди Ризо аёлнинг қиёфасини кўз олдига келтириб. - Илгари қўлимда ишлаган!

- Мен танимас эканман, - жавоб қилди жувон бироз ўйланиб тургач.

- Эртага чақиртираман, кўрасиз!

Султонхоннинг кўнгли тўқ эди. Ўч олишни Ризо зиммасига олди. Энди пул топишиш йўлини ўйлаш керак. Чегарадагиларни, божхона ходимларининг эътиборига тушмаслик ҳамда ўзида шубҳа уйғотмаслик учун нима қилиш керак? Кутилмаганда миясига келган фикр уни ҳамма жазодан сақлаб қолади-

гандек эди. У Ризога юзланди.

- Қонунда ҳомиладор аёлларни қамамаслик тўғрисида модда бор эмиш. Шу гап чинми?

Ризо мийиғида кулди.

- Ҳомиладормисиз?

- Ҳозирча йўқ, аммо тез орада ҳомиладор бўлишим мумкин!

- Болангизнинг отаси ким бўлади ?

- Саволингиз қизиқ, - кулди Султонхон. - Сиздан ўзга менинг шайдойим бормиди, шунқорим...

Тоғдан қайтгандан сўнг Ризо машинасига ўтириб, Шарофатнинг уйига жўнади. Совғани хуш кўришгани биларди. Бозорга кириб, майда-чуйда харид қилди. Қўлида иккита халта кўтариб собиқ ходимининг эшигида пайдо бўлди. Шарофат ишдан яқинда қайтганди, Ризони кўриб, қувонди.

- Қайси шамол учирди сизни, Ризожон? Наҳотки, мени унутмаган бўлсангиз?!

- Сизни унутиб бўлармиди, опагон. Икки-уч йил бирга ишлаб, чойингизни ичганман!

- Минг бор қуллиқ, иним. Мен ғарибни йўқла-сангиз, сизни Эгам қўлласин!

- Олдингизга кичкина илтимос билан келдим, опагон, - деди Ризо ичкарига киришгандан кейин.

- Кечаю-кундуз хизматингиздаман!

- Ҳали ҳам Қоплоннинг идорасида ишляппсизми?

Ризо Қоплонни ёқирмаслигидан Шарофат хабардор эди, ўпкалагандек гапирди.

- Не қилай, иним, иш тополмай ўша ерда фаррошлик қиялпман!

- Яхши ҳақ тўлаяптими?

- Қўлда берганга куш тўймас, деганлар, иним. Эрталабдан кечгача белим саккиз букилиб, саккиз ёзилиб, юз минг оламан. Рўзгорга учма-уч етаяпти.

- Оз-ку, опа?

- Бошқа ишга ярамасам, ўлганимнинг кунидан қимирлаб турибманда, иним!

- Хафа бўлманг, опа, энди ўзим сизни ёлғизлатиб қўймайман, Бугундан эътиборан муҳтожлик сезмайси!

Бу сўзларни эшитиб, Шарофат опанинг кўзлари ёшдан намланди.

- Илоҳим умрингиз узоқ, мартабангиз янаям зиёда бўлсин, иним!

Ризо ниятини айтди.

- Хабарингиз бор, Қоплон икковимизнинг ўрта-миздан оламушук ўтган. Қисталоқнинг ёши бир жойга бориб қолсаям эси кирмайди. Чаёндай пайт пойлаб, зиён етказишга уринади. Кун икча одамларимдан бирини хапа қипти.

- Бурни шишиб қолган-да, иним. Пул қутуртирган. Ўтган кун икки шаҳарнинг катталаридан бири келиб, икки соатча гаплашиб ўтирди. Нимани бунчалик узоқ гаплашишяптикин, деб сўзларини тингласам, бу Қоплон дон комбинатининг акцияларини сотиб олаётганмиш. Келган одам акцияларни менга беринг, деб Худонинг зорини қилди. Бағри тош экан, кўнмади.

- Қўлида қанча акция бор экан, билдингизми? - Бу Ризо учун кутилмаган янгилик эди.

////// ҚАСОСКОР ҚАШҚИРЛАР //////////////////////////////////

- Бизга айтармиди, иним, - маъюс оҳангда жавоб қилди уй эгаси.

- Билишга ҳаракат қилинг! Бу мен учун муҳим.

- Қийин иш-да, Ризобек. Майли сазангиз ўлма-син, қўлимдан келганча ҳаракат қилиб кўраман!

- Қўлингиздан келганча эмас, опа, жонингиз чиққунча урининг! Бундан ташқари, хонасига кимлар кириб чиқаётганини, нима ҳақда гаплашганини ҳам менга етказиб турсангиз!

- Зиммамга оғир ишни юклаяпсиз, айланай. Бу топшириқларингизни бажариш қўлимдан келмас-микин...

Ризо ҳамёнини ковлади. Бир боғлам мингталикини Шарофатнинг олдига ташлади.

- Камингизга ишлатарсиз...

- Барака топинг, иним. Доим оғир кунларимда ёрдам берасиз-да. Менга бирни берсангиз, Яратган эгам сизга мингни юборсин!

- Хонамнинг эшиги сиз учун доим очиқ, опа. Бирор янгилик эшитсангиз, ўша заҳотиёқ мени хабардор қилинг!

Шарофат оғзини Ризонинг қулоғига яқин келтириб, деди.

- Икки кун ичида Қоплон акцияларини қаерда сақлаётганидан хабар топасиз! Хи.. хи.

Қоплон йигитлари билан гаплашиб бўлгач, вақт-лироқ уйига кетмоқчи эди. Бироқ котиба қишлоқдан келган мўйсафид хузурига кирмоқчи бўлиб турганини айтди.

- Қаердан келибди?
 - Ўзингизни қишлоғингиздан экан, - деди котиба.
 - Ёрдамчимга учрасин!
 - Айтдим, кўнмади. Ўзига айтадиган гапим бор, деди.

- Кирсин!

Юпун кийинган мўйсафид кирди.

- Мумкинми, ўғлим, - қария озғин гавдасини қўлидаги асога ташлаб ичкарига кириб келди.

- Келинг, ота!

Қоплон ўрнидан турди, чолнинг билагидан тутиб, столга утказди.

- Хизмат?! - у мўйсафидни танимади.

Қишлоқдаги қариялар Қоплоннинг олдига тез-тез келиб туришар, қишлоқни ободонлаштиришда ёрдам сўрашарди. Қоплон уларнинг уларнинг сазасини ўлдирмай, кўнгилларини олар, қўлидан келганча ёрдам берарди. Бироқ чолнинг бошқа юмуши борлиги юз-қўзларидан сезилиб турарди. Нимадан-дир безовта эди.

- Олдинга бир ташвиш билан келдим, болам,

- Хуш келибсиз, ота, - Қоплон пиёлага чой қуйиб, чолга узатди. У чойдан хўплаб, нафасини ростлаб шундай деди:

- Уч ой бурун катта ўғлимни уйлайман, деб Хайриддин дўкончидан беш юз минг қарз кўтарувдим. Кеча пулини қистаб келди. Бузоғим бор эди, шуни сотиб, пул қилдим. Қарзимни кўтариб борсам олмади. Мен сенга «процент»га берувдим, яна икки юз минг қўшасан, деб оёқ тираб олди. У десам кўнмайди, бу десам кўнмайди. Охири келин-куёв ўтирган уйнинг томини кўчириб кетаман, деб туриб

олди. Шиферни кўчирса, қудалар олдида шарманда бўлиб қоламан, ўғлим. Хайриддин деганларининг бошлиғи ўзимизнинг қишлоқдан чиққан Ризо исмли йигит эмиш. Унинг олдига ҳам ўтдим. Даюс кўпол бола экан, гапимга қулоқ солмади. «Олгандан кейин тўлайсан-да, йўқса кечқурун йигитларимни жўнатиб томингни бузаман», деб ҳайдади. Одамларга нима бўляпти, ўғлим? Инсоф, диндиёнат қолмапти.

Қариянинг гаплари Қоплоннинг кўнглини тўнтарди. Ризонинг худбинлигидан нафрати кўзиди. Арзимаган пул деб, отасидек улуг ёшдаги мўйсафиднинг дилини оғритиш пасткашликнинг ўзи эди.

- Сиз хафа бўлманг, ота. Томингизни ҳеч ким бузмайди! Мен йигитларимга айтаман, улар Хайриддин билан гаплашишади.

- Раҳмат, болам. Илойим камлик кўрмагин! Худо умрингни зиёда қилсин.

Қоплон котибани чақирди.

- Жабборни топинг!

Жаббор кирди.

- Отахонни уйларига ташлаб қўй. Хайриддинни топиб айт. Агар томдан битта мих кўчса, сочини юлиб оламан, бир сўм ҳам фоиз олмайди!

- Хўп бўлади!

Жаббор чол билан қишлоққа қайтганда шом бўлганди. Эшик олдида Хайриддин турарди.

- Келдингизми, бобой. Ярим соатга кечикканингизда томда бир дона ҳам шифер қолмасди. Пул қани, олиб келдингизми? Тезроқ узата қолинг. Ишим бошимдан ошиб ётибди. Бошқа одамлар билан ҳам учрашим керак.

Хайриддин Жабборни танимасди. Унга қайрилиб ҳам қарамасди. Жаббор машинадан тушди. Хайриддиннинг олдига келди.

- Отахонда қанча ҳаққинг бор? - сўради.
- Икки юз минг!
- Икки юз минг берганмидинг ёки бу фоизими? Хайриддин бир чолга, бир Жабборга қаради.
- Фоизи, - деди дудуқланиб.
- Фоизини олмайсан, тушундингми? -

Хайриддин пўрим кийинган бу йигитни милициядан бўлса керак, деб ўйлади. Ортида Ризо борлигини, кимдир хафа қилса у кор келишини ўйлаб, ўзини қўлга олди.

- Сиз кимсиз?
- Танимадингми?
- Кўрмаганман!
- Мен Жабборман, «Тилло йигит»нинг ёрдамчиси!

Хайриддиннинг лабида масхараомуз табассум пайдо бўлди..

- Нега бизнинг ишимизга тумшуғингизни суқяпсиз? «Бой ота» эшитиб қолса, сизларни кечирмайди!

- Гапни айлантирма, - деди Жаббор унинг сўзини кесиб. - Ҳозироқ бу ердан қорангни ўчир! Яна отахонни хафа қилганингни эшитсам, ўзингга қийин бўлади!

- Қўрқитиб юбордингиз-ку, Жабборбек, - Хайриддин унга таслим бўлишни истамасди.

- Гапимни тушунмадингми? - Жаббор Хайриддин томон хезланди.

Жабборнинг важоҳати қўрқинчли эди. Судхўр